

Справа всього життя професора Леоніда Юзькова

А. Селіванов

доктор юридичних наук,
професор, дійсний член Національної
академії правових наук України

Серед багатьох визначних особистостей в Україні, які присвятили своє життя ідеалам демократичного облаштування держави і суспільства, цінностям цивілізованих країн, в яких права і свободи людини визнаються і забезпечуються конституцією, і з якими мені пощастило працювати й спілкуватися, пам'ять окремо виділяє постать першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова. На фотознімках збереглися його образи на трибуні Верховної Ради України, під час виступів перед членами Комісії з розробки нової Конституції УРСР, і всі, хто на той час був поруч із ним, поділяючи прагнення видатного вченого створити Конституцію новітньої України, підтримуючи потяг суспільства до «свіжого повітря» демократії, завжди пам'ятатиме ім'я людини, якою пишається українське наукове товариство, з яким пов'язано створення Конституції України 1996 року.

Цілком закономірно, що професор, дійсний член Академії правових наук України, член Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанської Комісії) 1 липня 1992 року Верховною Радою України був обраний Головою Конституційного Суду України. Це стало тріумфом і оцінкою його багаторічної праці в сфері конституційного права, адже Леонід Петрович у 1991 році входив до групи наукових експертів з питань Союзного договору, а Президент України у квітні 1992 року ввів Л. Юзькова до персонального складу Колегії з питань правової політики Державної думи України (тоді це був дорадчий науково-консультативний орган).

У період становлення незалежної української держави, створення новітньої правової системи Леонід Петрович працював над ідеєю розробки нового тексту Конституції України, маючи віру, що його задуми і проекти дочекаються суспільного визнання. Питання запровадження в українську онтологію конституційного права нових європейських інститутів та категорій, які підтвердили свою ефективність у становленні демократичних основ, постійно дискутувалися з колегами на кафедрі державного і адміністративного права юридичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, де він викладав. На той час я працював головою районної ради і райвиконкому в центрі Києва і нерідко відвідував цей славетний навчальний заклад у справах. Тоді кафедра була центром навчальних і наукових пошуків, амбітних проектів, але, пам'ятаю, там завжди панувала атмосфера доброзичливості, творчого диспуту, що, безумовно, було і заслугою Леоніда Петровича.

Сьогодні я з великим душевним хвилюванням згадую зустрічі і спільну роботу з такою яскравою постаттю, як професор Л. Юзьков. Він був видатним конститу-

ціоналістом-новатором, і це виявилось вже під час політичної кризи, коли він у 1994 році очолив робочу групу з підготовки проекту Конституційного договору. Згідно з його ідеєю цей політико-правовий документ став особливим джерелом права, у створенні якого брали участь всі суб'єкти державної влади. Підписання Конституційного договору, що регулював основні засади державної влади і місцевого самоврядування, підтвердило, що договірно-консенсусний шлях в політиці, освячений правом і мудрістю вченого-конституціоналіста, — єдиний спосіб досягнення суспільної злагоди.

Серед багатьох новел конституційного права, які відрізнялися конструктивним характером і чіткою аргументацією, особливе значення мали пропозиції Л. Юзькова щодо введення у конституційну теорію таких нових юридичних понять, як конституційні та органічні закони. Він наголошував, що необхідно нейтралізувати бажання політичних сил і влади часто вносити зміни до Конституції, інакше неможливо зробити Конституцію реально діючим правом, щоб вона втілювалася через конкретні правовідносини¹. Виступаючи проти надмірної політизації Конституції України, вчений звертався у своїх публікаціях до громадськості і державних діячів, закликаючи розглядати фактичну конституцію держави, тобто реальні суспільні відносини, які виникають на ґрунті юридичної конституції, і виявляти ефективність існуючої конституційної системи.

Головна ідея професора Л. Юзькова залишається актуальною й нині: народо-владдя підпорядковує діяльність держави та її органів інтересам людини, всіх соціальних верств суспільства. Антиконтитуційною є діяльність, спрямована на задоволення інтересів лише окремої частини народу. Ця теза вказує не тільки на повновладдя, а й на соціальну гарантованість, правову захищеність людини, демократичний режим функціонування держави. Можливості втілити концептуальну позицію вченого покладаються сьогодні на тих, хто бере участь у роботі Конституційної Асамблеї над внесенням змін до Конституції України.

Як керівник робочої групи Л. Юзьков передбачив і здійснив два етапи: підготував проект нової Конституції України (в редакції від 1 липня 1992 року), винесений на всенародне обговорення, а згодом розробив новий проект (в редакції від 27 травня 1993 року). Таким чином, сумлінно, без політичних мотивацій швидких темпів розробки нової Конституції, уникаючи кон'юнктури привабливості посилення влади державних інститутів, професор Л. Юзьков переслідував мету народної легітимізації і публічного розгляду тексту Конституції, що створювалася для народу України, який здобув свободу. Приклад методологічного орієнтиру у роботі над внесенням змін до Основного Закону закликає ще раз оцінити наполегливу працю видатного вченого-конституціоналіста, професора Леоніда Петровича Юзькова. Адже досягнутий етап побудови конституціоналізму в Україні був справою всього його життя.

¹ Юзьков Л. П. Конституційні закони: утвердження концепції і становлення практики // Радянське право. — 1991. — № 5. — С. 12.